

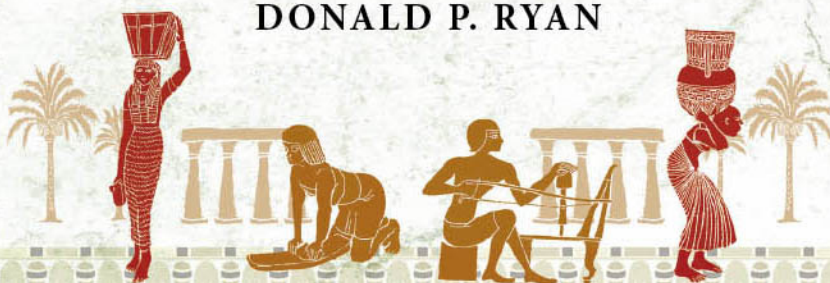
24 HODÍN V STAROVEKOM EGYPTE

JEDEN DEŇ
V ŽIVOTE LUDÍ,
KTORÍ TAM ŽILI

DONALD P. RYAN

DONALD P. RYAN

24 HODÍN
V STAROVEKOM
EGYPTE

JEDEN DEŇ
V ŽIVOTE LUDÍ,
KTORÍ TAM ŽILI

eastone BOOKS

24 HOURS IN ANCIENT EGYPT

Copyright © Donald P. Ryan 2018

Originally published by Michael O'Mara Books Limited

Slovak edition © 2019 by Eastone Group, a. s.

Z anglického originálu Donald P. Ryan – *24 Hours in Ancient Egypt*

vydaného vydavateľstvom Michael O'Mara Books Limited

preložil Michal Zidor.

V roku 2019 vydalo vydavateľstvo Eastone Books, Bratislava.

Translation © 2019 Michal Zidor

Jazyková korektúra: Mgr. Zuzana Hudová

Verše: Jana Kantorová-Báliková

Redakčné úpravy: Mgr. Alica Činčárová

Layout: Studio Eastone

Tlač: Těšínská tiskárna, a. s.

www.eastonebooks.com

ISBN 978-80-8109-368-5

Všetky práva vyhradené.

Okrem použitia ukážok pre účely recenzie a kritiky žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmikoľvek prostriedkami bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

*Venujem pamiatke Dorothy „Dottie” Shelton,
ktorej život bol plný radosti a štedrosti.*

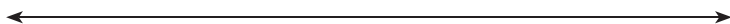

OBSAH

ÚVOD IX

7. NOČNÁ HODINA (00.00 – 01.00)	
BABICA POMÁHA PRI PÔRODE	1
8. NOČNÁ HODINA (01.00 – 02.00)	
VLÁDCA BDIE NA LÔŽKU	6
9. NOČNÁ HODINA (02.00 – 03.00)	
BALZAMOVAČ PRACUJE DLHO DO NOCI	14
10. NOČNÁ HODINA (03.00 – 04.00)	
STARÝ VOJAK SNÍVA O BOJI	22
11. NOČNÁ HODINA (04.00 – 05.00)	
KŇAZ AMONA-REA SA PREBÚDZA	29
12. NOČNÁ HODINA (05.00 – 06.00)	
SEDLIAKOVO RÁNO	38
1. DENNÁ HODINA (06.00 – 07.00)	
GAZDINÁ PEČIE CHLIEB	46
2. DENNÁ HODINA (07.00 – 08.00)	
PREDÁK NAVŠTÍVI KAMEŇOLOM	52
3. DENNÁ HODINA (08.00 – 09.00)	
RYBÁR STAVIA ČLN	59
4. DENNÁ HODINA (09.00 – 10.00)	
HRNČIAR MIESI HLINU	68
5. DENNÁ HODINA (10.00 – 11.00)	
PISÁRSKY ŠTUDENT OČAKÁVA VÝPRASK	74
6. DENNÁ HODINA (11.00 – 12.00)	
KŇAŽKA SA OPIJE	81
7. DENNÁ HODINA (12.00 – 13.00)	
VEZÍR SI VYPOČUJE HLÁSENIA	90

8. DENNÁ HODINA (13.00 – 14.00)	
SLUHA OVIEVA PANOVNÍKA VEJÁROM	98
9. DENNÁ HODINA (14.00 – 15.00)	
KRÁLOVSKÁ MANŽELKA PRICHÁDZA S POŽIADAVKAMI	107
10. DENNÁ HODINA (15.00 – 16.00)	
PROFESIONÁLNA PLAČKA OPĎT NARIEKA	115
11. DENNÁ HODINA (16.00 – 17.00)	
ARCHITEKT KONTROLUJE KRÁLOVSKÚ HROBKU	123
12. DENNÁ HODINA (17.00 – 18.00)	
STOLÁR DOKONČUJE RAKVU	132
1. NOČNÁ HODINA (18.00 – 19.00)	
TEHLIAR SA RÝPE V BLATE	140
2. NOČNÁ HODINA (19.00 – 20.00)	
DÁMA PRIPRAVUJE VEČIEROK	147
3. NOČNÁ HODINA (20.00 – 21.00)	
KLENOTNÍK PRACUJE SO ZLATOM	154
4. NOČNÁ HODINA (21.00 – 22.00)	
TANEČNÍČKA ZABÁVA HOSTÍ	161
5. NOČNÁ HODINA (22.00 – 23.00)	
LEKÁR OŠETRUJE PACIENTA	168
6. NOČNÁ HODINA (23.00 – 00.00)	
ZAČÍNAJÚCI VYKRÁDAČ HROBIEK VÁHA	175
POĎAKOVANIE	183
ZDROJE ILUSTRÁCIÍ	185
BIBLIOGRAFIA	187
INDEX	191

ÚVOD

Dávna minulosť ľudstva je plná zaujímavých národov, zdá sa však, že moderného človeka mimoriadne priťahujú práve Egyptania. Polorozpadnuté pomníky s fascinujúcimi nápismi, rozložené chrámy, pyramídy a neuveriteľné archeologické objavy ešte prehlbujú tajomnosť zahaľujúcu skutočne starý a z veľkej časti zaniknutý národ.

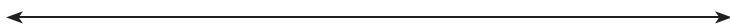
V porovnaní s antickým Gréckom a Rímom, dvoma ďalšími veľkými civilizáciami starovekého sveta, nám z Egypta nezostalo veľa rozmanitých textov, ktoré by prežili do dnešnej doby a poskytli nám informácie o tom, čo nás zaujíma. Priemerný Egyptan bol negramotný a väčšina zachovaných textov sa týka vládnucich rodín, náboženstva a pohrebných rituálov. Napriek tomu sa k nám dostalo dosť kúskov skladačky, z ktorých egyptológovia dokážu vytvoriť relatívne celistvý obraz rôznych oblastí egyptskej kultúry vrátane osobnej korešpondencie a spisov o medicíne. Vedcom nesmierne pomohol fakt, že Egyptania maľovali alebo tesali na steny hrobiek spoločenskej elity výjavy bežného života a predstavy o posmrtnom živote v zdokonalenej verzii sveta, ktorý obývali počas pozemského života. A pomohla im aj skutočnosť, že sa do hrobiek ukladalo jedlo, oblečenie, nábytok a ďalšie predmety.

Navyše dodnes pretrvalo aj niekoľko opustených dedín. Hoci boli vystavané len ako zázemie budovaných projektov, napríklad pri výstavbe pyramíd vládnucich rodín, nachádzali sa na suchých miestach ďaleko

od brehov Nílu, vďaka čomu sa vyhli záplavám z opakovaného rozvodňovania riek. Vykopávky na týchto miestach poskytli drahocenné poznatky, ktoré nám pomáhajú pochopiť egyptský spôsob života.

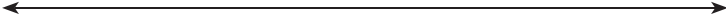
Starovekí Egypťania merali deň od jedného západu slnka po ďalší a rozdeľovali ho na dvanásť hodín dňa a dvanásť hodín noci (pre lepšie pochopenie súčasného čitateľa použijeme moderný systém merania dňa počnúc polnocou). V tejto knihe sa dozvieme, ako vyzeral deň v živote typického starovekého Egypťana. Získame predstavu o zaniknutej civilizácii z pohľadu dvadsiatich štyroch obyvateľov starovekého Egypta – od ťažko pracujúcich farmárov, hrnčiarov, tkáčov a vojakov až po samotného božského vládcu Egypta a jeho komplexný zástup úradníkov. Každú hodinu sa stretieme s iným Egypťanom, zameriame sa na jeho život, ťažkosti a úspechy, podľa ktorých sa budeme snažiť pochopiť nielen jeho každodenné zážitky, ale skúsime aj zistiť, čo nám povedia o samotnom Egypte. Väčšina osôb a príbehov v jednotlivých kapitolách je vymyslená, no čerpá z vedomostí egyptológov so zámerom nahliadnúť do života starovekých Egypťanov realistickým a snáď aj zaujímavým spôsobom. Budeme sa však zaoberať aj historickými postavami, napríklad faraónom Amenhotepom II., jeho manželkou Tiou a vezírom Amenemopetom.

Väčšina Egypťanov viedla pomerne jednoduchý život a milovala svoju krajinu vo viere, že je najlepším miestom na zemi. Nazývali ju Kemet, čo znamená Čierna zem. Tento názov vychádzal z úrodnej pôdy pozdĺž pobrežia Nílu, ktorý sa kľukatí od vzdialených južných krajín smerom na sever, kde sa vlieva do mora. Údolie Nílu na juhu a široká delta na severe prirodzene rozdeľovali Kemet na dve územia, Horný a Dolný Egypt, ktoré sa dali veľmi ľahko odlíšiť. V istom období boli regióny politicky oddelené a ich zjednotenie pod vládou jediného panovníka, ktorého obe krajiny považovali za zvrchovaného vládcu, sa pokladalo za začiatok egyptskej civilizácie.

Slovo Egypt je odvodené od gréckeho slova *Aigyptos*, ktoré má pravdepodobne základ v staroegyptskom slove

Hut-ka-Ptah, čo znamená Sídlo Ptahovho Ka (ducha). Populárny boh Ptah sa spájal so starovekým hlavným mestom krajiny Memfis a bol patrónom remeselníkov.

Jadrom egyptskej civilizácie bola bezpochyby rieka Níl. Každoročné obdobie záplav prinášalo bohaté naplaveniny, ktoré obnovovali poľia sedliakov a zvyšovali ich úrodnosť. Voda rieky slúžila ako dopravná tepna po celej dĺžke krajiny, dodávala obyvateľom dostatok rýb na obživu, vodu na zavlažovanie a hlinu na výrobu tehál. Úrodné brehy obklopovala Červená krajina, miesto púští a suchých hôr, kde sa nachádzal dostatok piesku a kamenia, niekoľko zlatých baní a zopár oáz.

Okrem rieky bolo najväčšou dominantou egyptského sveta slnko, zlatá guľa, poskytujúca svetlo a teplo. Každý večer sa strácala na západe a každé ráno sa rodila znovu – aspoň v to Egyptáncia horlivo verili. Slnko pre nich bolo bohom Re, ktorý putoval po oblohe v lodi s ostatnými bohmi, alebo slnko za sebou ťahal obrovský kozmický lajniak, nazývaný aj hnojival, a možno pomaly letelo na neviditeľných krídlach božského orla. V egyptskom ponímaní sveta mohlo byť pravdivé všetko zároveň.

Hoci slnko bolo v egyptskom fyzickom svete dominantné, verilo sa, že bohovia sú prítomní vo všetkom, reprezentovali fyzický aj abstraktný svet. Egyptáncia mali stovky bohov a ich chrámy a svätynie rôznych veľkostí boli roztrúsené po celej krajine. Všetci bohovia sa zrodili dávno pred egyptskou civilizáciou, keď stvoriteľ Atum povstal z bahna, ktoré vzniklo v prvotnom oceáne Nun. Atum potom vytvoril ďalších bohov a bohyne v pároch a tí zohrávali dôležitú úlohu v stvorení a spravovaní nového sveta. Geb a Nut boli zem a obloha, Šu a Tefnut vzduch a vlhkosť a spoločne tvorili základné prvky obývateľného prostredia. V období, do ktorého je zasadená táto kniha, bol obzvlášť dôležitý boh Amon-Re, ktorý sa uctieval v chrámoch množiacich sa na východnom brehu rieky a ktorému z veľkej časti pripisovali zásluhy za úspech Kemetu.

Našich dvadsaťštyri príbehov sa odohráva v Tébach, politickom a náboženskom hlavnom meste krajiny, v dvanástom roku vlády Aakheperura Amenhotepa (Amenhotep II.), približne 1414 pred n. l., počas osemnásťtej dynastie obdobia, ktoré historici pomenovali Nová ríša (približne 1550 – 1069 pred n. l.). Bolo to obdobie budovania egyptského impéria, ktorého vplyv siahal východne na okraj Mezopotámie a južne hlboko do Núbie. V tom čase ríša zažívala rozmach prosperity a egyptskí vládcovia sa púšťali do neobyčajne rozsiahlych vojenských a obchodných výprav do cudzích krajín. Amenhotep II. sa pýšil neporaziteľnými atletickými a bojovými schopnosťami. Viedol vojská do boja na vojenskom voze, ťahanom statnými vzpínajúcimi sa koňmi. Doma bol veľkým staviteľom chrámov, palácov a, samozrejme, mnohých pamätníkov na vlastnú počesť. Nová ríša bola bezpochyby zaujímavým obdobím v ľudskej histórii, pravdepodobne vyvrcholením egyptskej starovekej civilizácie a, ako uvidíte v nasledujúcich kapitolách, aj ideálnou érou, ktorá vás uvedie do egyptskej kultúry. Vydajme sa na cestu v čase do krajiny Kemet a prežime jeden deň s jej obyvateľmi.

7. NOČNÁ HODINA

(00.00 – 01.00)

BABICA POMÁHA PRI PÔRODE

Nech zomrie ten, kto prichádza z tmy, kto sa prikráda s nosom vzadu a obrátenou hlavou, aby ho nikto nezbadal. Nech zlyhá vo svojej úlohe. Nech zomrie tá, ktorá prichádza z tmy, ktorá sa prikráda s nosom vzadu a obrátenou hlavou, aby ju nikto nezbadal. Nech zlyhá vo svojej úlohe. Prišli ste pobožkať dieťa? Nedovolím, aby ste ho pobožkali! Prišli ste ho umlčať? Nedovolím, aby ste ho umlčali! Prišli ste mu ublížiť? Nedovolím, aby ste mu ublížili! Prišli ste si ho odniesť? Nedovolím, aby ste mi ho vzali! Ja ho pred vami ochránim!

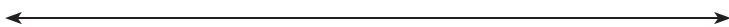
MAGICKÉ KÚZLO NA OCHRANU DIEŤAŤA

Dieťa sa môže narodiť v akúkoľvek dennú alebo nočnú hodinu, Weret to vravela Merit už aspoň päťkrát. Merit začali pôrodné bolesti ešte cez deň a teraz, hlboko v noci, mala už každú chvíľu porodiť. Weret, jej teta, ktorá zastáva úlohu pôrodnej babice, jej asistuje, horlivo poučuje svoju pacientku a odrieka zariekadlá, zatiaľ čo Merit sedí na niekoľkých tehlách v miestnosti, slabo osvetlenej tromi olejovými lampami.

Babica má okrem rád a kúziel k dispozícii aj niekoľko malých sošiek, ktoré so sebou priniesla, hoci by ich nikto nemohol považovať za pekné. Boh Bes je absolútne ohyzdný, je tu však na to, aby pri pôrode pomáhal. Je to nízky, zavalitý, škaredý trpaslík, jazyk má vyplazený a tvári sa tak odporivo, že dokáže zaplašiť zlé sily počas tehotenstva a pôrodu – aspoň v to verí miestny ľud. Druhá socha je bohyňa plodnosti Heket, znázornená ako žaba, a má podobnú moc; teraz sa určite teší z pôrodu. Vystavovali ju v Meritinom dome od chvíle, kedy sa Merit rozhodla, že chce znovu otehotnieť. Heketina prítomnosť dávala zmysel: žaby produkujú množstvo vajícok a žubrienok, pritom však nechrápu ako Meritin manžel Manu, ktorý spí vo vedľajšej miestnosti po namáhavom dni rybolovu.

Škaredý, no silný a divoký boh Bes bol obľúbeným ochrancom egyptských domácností. Bol územčistý, mal rysy človeka a leva a Egypťania verili, že ich chráni pred zlými duchmi. Na rozdiel od mnohých ostatných egyptských bohov sa zobrazoval obrátený priamo dopredu, takže naplno odhaľoval svoj desivé telo.

Weret položila obe sošky tak, aby hľadeli na pôrod, čo malo zosilniť ich vplyv. Keď Merit pred niekoľkými mesiacmi zistila, že je tehotná, teta jej dala náhrdelník s modrými amuletmi v tvare bohyne Tueret. Zatiaľ čo Bes a Heket nie sú veľmi pekní, Tueret je ešte

škaredšia. Vyzerá zhruba ako tehotný stojaci hroch s nohami leva a krokodílím chrbtom a dalo by sa povedať, že je najdivokejšia zo všetkých troch ochranných božstiev. Verí sa, že je v jej moci odohnať všetky zlé sily. Títo traja bohovia sú odpudiví, avšak na ľudí, ktorých ochraňujú, majú upokojujúci účinok.

Egyptania používali tento tehotenský test, ale jeho presnosť sa dá ťažko odhadnúť: do vrečka z látky sa nasypala pšenica aj jačmeň a žena, ktorá si myslela, že je tehotná, naň každý deň močila. Ak vyklíčil jačmeň, mal sa narodiť chlapec, ak pšenica, dievča, a ak vyklíčilo jedno i druhé, bol to pozitívny výsledok, ktorý však neurčil pohlavie. Ak nevyklíčilo nič, žena nebola tehotná.

Weret má dlhoročné skúsenosti a stále Merit radí, zatiaľ čo sa medzi jej stehnami vynára hlavička. Weret si uvedomuje, že sa dieťa nemusí narodiť živé a že Merit nakoniec nemusí pôrod prežiť.

V priebehu niekoľkých minút sa však narodí malý Egyptan a ohlásí vstup do sveta hlasným krikom. Je to chlapec a Weret vie, že Merit a jej manželovi Manuovi odľahne, pretože už majú tri dcéry. Hoci teraz pomáhajú s nekonečnými prácami okolo domácnosti, v určitom veku sa dcéry vydajú a odídu do vlastného domova, takže všetky povinnosti zostanú na Merit.

Tento chlapec sa však už o pár rokov naučí loviť ryby s otcom, nakoniec sa to stane jeho prácou a bude prispievať k prežitiu domácnosti.

„Nefer,“ dostane zo seba vyčerpaná matka. „Dajme mu meno Nefer – dobrý a krásny.“

„Znovu,“ pomyslí si Weret a podá bábätko matke. Už dvom chlapcom dali toto meno, žiaden z nich však neprežil viac než niekoľko mesiacov. Oboch pochovali pod podlahou domu. Tento bude

možno iný, prežije veľa dlhých a šťastných rokov a budú mu pomáhať jeho vlastné milujúce a pracovité deti. A možno tí škaredí ochranní bohovia tentoraz dokážu chlapca ochrániť. „Nefer,“ zopakovala babica. „Je to krásne meno, ale trochu trúfalé. Nečakáš snáď, že bude pekný a zároveň dobrý? Tomu neverím, ak bude smrdieť po rybách ako jeho otec! Ale aspoň nebude tehliarom.“

BOH BES, OCHRANCA DOMÁCNOSTÍ

Ak priemerný Egypťan prežil pôrod a detstvo, zvyčajne sa dožíval tridsiatky až tridsaťpäťky. Mohol zomrieť rôznymi spôsobmi, napríklad na chorobu, pri nehode v práci alebo v boji proti nepriateľom. Mnohé relatívne bežné choroby vrátane rôznych infekcií a ochorení, ktoré sa dajú ľahko liečiť modernou medicínou a vakcínami, mohli byť pre

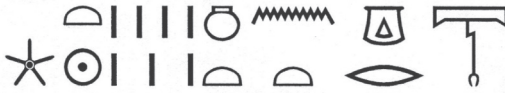
Egyptanov smrteľné. Parazity a očné choroby, ktoré dokážu veľmi znepríjemňovať život, boli pomerne rozšírené a múmie dnes poskytujú dôkazy aj o rôznych druhoch rakoviny.

Malý Nefer má šťastie, že sa narodil v Kemete, myslí si Weret. Je tu veľmi priaznivé podnebie, zvyčajne dostatok jedla a kultúra, ktorá – aspoň teoreticky – umožňuje znesiteľné bytie v tomto živote a ešte lepšie v tom posmrtnom. Egyptská kultúra je nadradená ostatným krajinám za hranicami, vrátane líbyjskej na západe, núbijскеj na juhu a ázijskej na východe. V tých krajinách žijú podradní ľudia, ktorí sa dokážu dostať na skutočne ľudskú úroveň jedine tým, že sa sami stanú Egyptanmi. Keď sa to tak vezme, myslí si Weret, Nefer sa vôbec nenarodil zle.

Chlapca bude niekoľko rokov dojsť jeho matka a občas možno niektorá príbuzná alebo dojka, Weret však dúfala, že sa tejto povinnosti vyhne – aj bez toho má dosť povinností. Niekoľko rokov sa chlapec bude hrať a naháňať s ostatnými deťmi. Všetky budú nahé a budú mať oholené vlasy okrem jedného dlhého prameňa na boku. Čoskoro však chlapca začnú zaučať do otcovej profesie. Najprv bude plniť jednoduché úlohy, no potom sa naučí dosť na to, aby sa stal plnohodnotným rybárom. Ako to už býva, čas rýchlo ubehne, pravdepodobne príde manželstvo a deti a tento cyklus bude určite pokračovať bez zmeny do konca vekov. Áno, pre toto dieťa je prichystaný predvídateľný – a často ťažký – život, pomyslí si Weret, keď pozoruje dieťa mrviace sa v matkinom náručí. Dúfa, že prežije a bude si ho môcť užiť.

8. NOČNÁ HODINA

(01.00 – 02.00)

VLÁDCA BDIE NA LÔŽKU

Rozdrvil mnohé kmene na prach. Severania sa pred ním skláňajú a všetky cudzie krajiny sa ho boja... Svet je v jeho rukách. V ľuďoch vzbudzuje hrôzu, bohovia mu opätujú lásku, jemu, ktorého si zvolil samotný boh Amon. Dobil celú Čiernu zem, stal sa pánom Horného aj Dolného Egypta.

STÉLA NA SFINGE AMENHOTEP A II.

Amenhotep leží na chrbte v bohato zdobenej posteli s hlavou položenou na operadle z pevného ebenového dreva. Trápi ho nespavosť, oči má doširoka otvorené, hľadí na strop a telo ho bolí z fyzických aktivít uplynulého dňa. Amenhotep, známy tiež aj ako Aakheperure, má najdôležitejšiu a najťažšiu prácu na svete: udržiavať poriadok vo vesmíre. Volá sa to *maat* – harmonická rovnováha pravdy a stability, ktorá bráni tomu, aby svet upadol do chaosu. Amenhotep má ako božský vládca chrániť svet pred zlými silami a uspokojiť všetkých vrtošivých egyptských bohov, ktorí by sa kedkoľvek mohli obrátiť proti svojmu ľudu.

Samozrejme, byť vládcom Egypta má svoje výhody. Amenhotep sa považuje za žijúce stelesnenie sokolieho boha slnka Hora, preto si môže užívať to najlepšie zo všetkého a robiť, čo sa mu zachce. Nie je to však zadarmo. Keďže je bohom, deň čo deň naňho ľud kladie najvyššie nároky. Bolo potrebné pracovať na mnohých stavebných projektoch po celej krajine, z ktorých mnohé sú venované jemu, a medzitým nachádzať spôsoby na zvýšenie alebo aspoň udržanie nemalého bohatstva Egypta, čo nie je ľahká úloha. Napokon, nielenže zdedil legendárne impérium svojho otca, ale, podľa mnohých grandióznych titulov vytesaných do kameňa na pamätníkoch, je aj Mocným býkom s ostrými rohmi, Skvejúcim sa nádherou, Kráľom Horného a Dolného Egypta, Vládcom dvoch krajín, Horom zo zlata, Synom boha Rea, Pánom diadémov, Nadpozemsky silným, Obrazom boha Rea, Synom Amona a Vládcom všetkých krajín. Je veliteľom egyptských vojenských síl a najvyšší kňaz všetkých bohov – čo je skutočne náročná pozícia.

**MENÁ AAKHEPERURE AMENHOTEP (AMENHOTEP II.)
NAPÍSANÉ V HIEROGLYFOCH A OHRANIČENÉ KARTUŠAMI.**

Vládcovia Egypta mali niekoľko mien a titulov. Všeobecne ich svet pozná podľa dvoch mien, ktoré sa zapisujú v pretiahnutých ováloch, egyptológmi nazvanými kartuše. Prvé je rodné meno a druhé to, ktoré prijali po prevzatí vlády. Podľa týchto dvoch mien súčasní vedci dokážu rozpoznať konkrétneho vládcu v prípade, že vládli napríklad štyria faraóni menom Amenhotep a jedenásti menom Ramesse. Druhé meno im umožňuje odlíšiť ich od seba: moderná veda ich obyčajne identifikuje číslom, napríklad Thutmose III. a Amenhotep II.

Amenhotep je siedmym vládcom vo svojej dynastii, ktorá vznikla pred niekoľkými generáciami po vykázaní cudzincov známych ako Hyksósi z krajiny. Hyksósi z východu vládli nad Egyptom asi sto rokov, až ich nakoniec pokorovaní Egyptania porazili a vyhnanili zo svojej krajiny. Nasledujúci egyptskí vládcovia sa neuspokojili s obranou svojich hraníc, ale podnikali aj agresívne ťaženia na podmanenie alebo aspoň vystrašenie potenciálnych nepriateľov na všetkých stranách. Okrem nadvlády nad cudzincami získali aj ďalší prínos: bohatú vojnovú korisť v podobe dobytká, otrokov a zlata. Teraz je čoraz očividnejšie, že na východe existujú mocnosti, ktoré sa stávajú silnejšími – ich moc je nutné zoslabiť.

Amenhotepov otec Thutmose nastavil vysoko latku pre každého ďalšieho vládcu. Je naozaj ťažké vyrovnáť sa jeho schopnosti plieniť a podmaňovať si národy. Thutmose, tretí vládca s týmto menom v súčasnej dynastii, doviedol egyptskú armádu ďaleko na východ, až k vzdialenej rieke Eufrat, a po ceste vyhral mnohé boje. Za svoju dlhú kariéru podnikol sedemnást vojenských výprav do cudzích krajín, a tie sú hrdo opísané v tébskom chráme, ktorý Thutmose podstatne zväčšil. Thutmosev vzostup na trón bol naozaj neobyčajný.

Amenhotepov starý otec, druhý Thutmose, zomrel po krátkych dvanástich rokoch vlády a jeho následník bol v tom čase len dieťaťom. Oficiálne síce bol panovníkom, no zdedenú rolu tretieho Thutmosa si prakticky privlastnila jeho nevlastná matka Hatšepsut, ktorá sa po niekoľkých rokoch manipulovania spoza scény vyhlásila za vládkyňu. Napriek bezprecedentnej situácii, kedy Egyptu vládla žena, bolo jej panovanie úspešné. Podnikala expedície do exotických krajín na juhu a vybudovala neuveriteľné stavby. Po jej smrti bol tretí Thutmose viac než pripravený stať sa panovníkom a jeho vláda trvala vyše tridsať rokov. V neskoršom období panovania však spustil aktívnu kampaň na vymazanie Hatšepsut z pamäti. Nechal odstrániť jej meno a podobizeň zo všetkých pomníkov a zničil jej sochy. Vraj to bola jeho odplata za to, že mu nedovolila vládnuť, hoci počas celej jej vlády bol technicky panovníkom on. Pravdepodobnejšie je však to, že chcel vymazať precedens ženy, ktorá vládne Kemetu. Egypt je krajina s pevnými tradíciami a zavedený poriadok sa nesmie narušiť.

Preto nie je prekvapujúce, že Amenhotepov otec veľmi nehovoril o Hatšepsut, kým pripravoval svojho najstaršieho syna Amenemheta na vládu ako svojho nástupcu. Bohužiaľ, princ zomrel, a tak sa stal nástupcom Amenhotep. Thutmose učil budúceho vládcu v praxi: niekoľko rokov pred Thutmoseovou smrťou vládli obaja spoločne. Po smrti sa Thutmose stal Osirisom, vládcom podsvetia, krajiny mŕtvych, a z Amenhotepa sa tak stalo žijúce stelesnenie Hora, Osirisovho syna.

Život Thutmosa III. bol neobyčajne dynamický a Amenhotep cítil povinnosť aspoň vyvolať dojem, že sa priblížil k jeho úspechom. Ak chcel dokázať prinajmenšom časť z toho čo otec, musel žiť dlho a mať oveľa väčšie ciele. Ľudia čakali od vládcu úspech, demonštráciu *maat*, aby sa vo svojom svete cítili bezpečne. Amenhotep bol, našťastie, skvelým športovcom a hoci niektorí cynici môžu jeho tvrdenia považovať za prehnané, zdá sa, že vládca ľudu, stelesnený boh, dokáže čokoľvek.

Amenhotep si počúchal boľavé plece. Udržať si reputáciu nadčloveka má svoju cenu a občas on sám pochyboval o vlastnej božskej

Dobrý boh, Silák, ktorý víťazí v bojoch a jeho šípy nikdy neminú. Keď strieľa na medené ingoty, prestrelí ich ako papyrusové steblá... Je taký silný ako nikto pred ním... Veľká medená doska, na ktorú jeho veličenstvo strieľalo, bola hrubá tri palce. Veľký Silák ju prestrelil mnohými šípami, všetky prenikli do kovu a vynorili sa na druhej strane... Jeho veličenstvo to urobilo v prítomnosti ľudu z celej krajiny.

TEXT NA TRETOM PYLÓNE V TÉBSKOM CHRÁME
V KARNAKU DOPŔŇA OBRAZ AMENHOTEP A II., KTORÝ
STRIEĽA NA TERČ Z IDÚCEHO VOJENSKÉHO VOZU.

podstate. Prečo by mal boh trpieť takými bolesťami? Egypťania ho vidia ako skvelého jazdca na koňoch a bojových vozoch, veslára, bežca a lukostrelca. Veria, že dokáže z uhaňajúceho vojenského voza prestreliť šípom niekoľko hrubých ingotov medi, čo je aj navyky zaznamenané na stene tébskeho chrámu. Keď Amenhotep obklopujú gratulujúci účastníci hier, je ľahké aspoň sčasti veriť ich predstavám o jeho veľkoleposti.

Amenhotep však stále cíti povinnosť pôsobiť tak mocne, ako to o ňom vyhlasujú jeho grandiózne tituly. Odkedy sa pred dvadsiatimi rokmi stal vládcom, viedol len tri bojové výpravy do cudziny, pričom k prvej došlo takmer ihneď po tom, čo prevzal vládu. Keď sa správy o Thutmosovej smrti dostali do krajín, ktoré dobyl, niektoré národy podliehajúce Egyptu to vnímali ako príležitosť k vzbure, preto bolo nevyhnutné tvrdo zasiahnuť, v opačnom prípade by nebolo možné udržať a prípadne aj rozšíriť ťažko vydobyté egyptské impérium. Bolo dôležité ukázať cudzím krajinám, že Egypt je stále na vrchole moci. Vzbury sa teda potlačili a tí, ktorí zostali Egyptu verní, dostali odmenu.

Po prvej výprave prišli ďalšie dve v siedmom a deviatom roku jeho vlády. Kmene, ktoré mohli uvažovať o vzbure, znovu pocítili strach z Kemetu. Egypťania vyplienili alebo potrestali tucty miest v Kanaane a Sýrii a získali skutočne bohatú korisť. Určite tomu